

ΤΑ ΠΑΡΑΤΣΟΥΚΛΙΑ

Με τὴν λέξιν *παραισούκλι* ὀρίζεται σήμερον εἰς τὴν γλῶσσαν μας τὸ παρωνύμιον, τοῦ ὁποίου ὁ τύπος *παρωνύμ'* διεσώθη μόνον εἰς τὸν Πόντον, ὅπου ὅμως σημαίνει καὶ τὸ οἰκογενειακὸν ἐπίθετον (*ἐξέγκαν ἀτον παρωνύμ'* = τοῦ βγαλαν παρατσούκλι). Ὅλιγα μόνον μέρη ἀποτελοῦν ἑξαίρεσιν εἰς τὴν πανελλήνιον αὐτὴν διάδοσιν τῆς λέξεως παρατσούκλι· εἰς τὴν Λέσβον ἐπὶ παραδείγματι δὲν εἶναι γνωστή, ἀντὶ αὐτῆς δὲ λέγουσιν *παρανόμ'* *παρονόμ'* καὶ *πινόμ'* (*παρανόμι*, *παρονόμι*, *επινόμι*), ἀλλοῦ δὲ ἄλλαι λέξεις ὑπάρχουσιν μαζὶ μετὰ τὸ παρατσούκλι καὶ τὰς μεταχειρίζονται ὅπως καὶ αὐτό· εἰς τὴν Σῦρον τὸ *περιγέλιο*, εἰς τὴν Χίον τὸ *παραγκώμι*, εἰς τὴν Κεφαλληνίαν τὸ *παράνομα*, *παράβγαρμα* καὶ *παρανόμι*.

Ἄλλὰ ποία εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν παρωνυμίων; Πότε καὶ πῶς γεννῶνται; καὶ ποία ἡ σχέσηις των πρὸς τὰ κύρια ὀνόματα;

Τὰ παρωνύμια προϋποθέτουν συνήθως τὴν ὑπαρξιν τῶν κυρίων ὀνομάτων, διότι αὐτὰ μὲν τα δημιουργεῖ ἡ ἀνάγκη νὰ διακρίνωσιν τὰ ἄτομα μιᾶς κοινωνίας, ἐν ᾧ τὰ παρωνύμια πλάττονται ὄχι ἀπλῶς ἐκ τῆς ἀνάγκης τῆς διακρίσεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον συμβαίνει ὁσάκις τὰ κύρια ὀνόματα δὲν ἀρκοῦν διὰ νὰ διακριθοῦν τὰ φέροντα αὐτὰ ἄτομα (δύο Γεώργιοι) ἢ ὁσάκις πρόκειται νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαιτερόν τι χαρακτηριστικὸν ἐνὸς ἀτόμου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν διάθεσιν τὴν ὁποίαν ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι νὰ σκώψουσιν καὶ νὰ μικτηρίσουσιν διὰ τοῦτο πολλὰ παρωνύμια εἶναι σκωπτικὰ καὶ γλευαστικά. Πολλάκις τὸ παρωνύμιον ἀποτελεῖ τὴν προβαθμίδα τοῦ ὀνόματος καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὀνόματα προήλθον ἀπὸ παρωνύμια, ἀπόδειξις τὰ οἰκογενειακὰ ὀνόματα *Ἀλευρᾶς*, *Δοντᾶς*, *Δόξας*, *Μυλωνᾶς*, *Τσόχας* κτλ. τὰ ὁποῖα ἦσαν παρωνύμια

καὶ μόλις σὺν τῷ χρόνῳ ἐπεκράτησαν τῶν κυρίων ὀνομάτων παρὰ τὰ ὁποῖα ἀρχικῶς ἐπλάσθησαν. Ὅτι τοῦτο ἐγένετο καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ἀποδεικνύει τὸ *Βραχύλος*, *Γάστρων*, *Γνάθων*, *Δόναξ*, *Ἰέραξ*, *Καρκίνος*, *Κεφάλων*, *Κολονός*, *Κόρωνος*, *Κόττυφος*, *Κύλλων*, *Δέπτος*, *Μάκρων*, *Μέτωπος*, *Μικκύλος*, *Ὀσφύων*, *Πάχης*, *Πίδηκος*, *Ραμφίας*, *Σατυρίδης*, *Στομαῆς*, *Στράβων*, *Φαλακρίων*, *Φλέβων*, *Χαιτίδης*, *Χιλᾶς*, *Χνοάδας*, κ.ἄ.π. Ὅλα αὐτὰ τὰ κύρια ὀνόματα ἦσαν κατ' ἀρχὰς παρωνύμια καὶ εἶχαν ἀποδοθῆ εἰς πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ἐχαρακτήριζαν ὁμοιότητες πρὸς τὰ ὑπὸ τῶν λέξεων τούτων σημαινόμενα.

Ἡ δημιουργία παρωνυμίων ἐξακολουθεῖ καὶ κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους π.β. *Ἀπολλώνιος ὁ Δύσκολος*, *ὁ Κρόνος*, *ὁ Μαλακός*, *ὁ Μῦς* καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς ὅπως φαίνεται ἀπὸ τοὺς βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς καὶ χρονογράφους.

Τὰ νεοελληνικὰ παρωνύμια, τὰ ὁποῖα ἀκούονται εἰς ὅλα τὰ μέρη ὅπου ὑπάρχουν Ἕλληνες, εἶναι σπουδαῖον κεφάλαιον τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου καὶ ἡ ἐξέτασις των θὰ μᾶς ἐδίδασκε πολλὰ περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς κοινωνίας μας καὶ θὰ διεφώτιζε τὸν βίον καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ λαοῦ μας. Διὰ τὴν ἐννοηθῆ τοῦτο περιορίζομαι εἰς τὰς ἐπομένας δύο παρατηρήσεις. Εἶναι γνωστὸν ὅτι πολὺ ὀλίγα εἶναι τὰ παρωνύμια τὰ ἀποδιδόμενα εἰς γυναῖκας, αἰτία δὲ εἶναι ὅχι ὅτι νομίζεται τὸ πρᾶγμα ἀπρεπές, ἀποδείξεις τὸ πλήθος τῶν σκωπτικῶν καὶ ὄνειδιστικῶν λέξεων μὲ τὰς ὁποίας χαρακτηρίζει ὁ λαὸς μας κακὰς γυναικῶν ιδιότητας, ἀλλ' ὅτι ὁ βίος αὐτῶν εἶναι ἀκόμη περιορισμένος καὶ δὲν εἶναι πολὺ δημόσιος. Διὰ τὴν ἀποδοθῆ καὶ τὴν ἀποκρυσταλλωθῆ σκωπτικὸν παρωνύμιον ἀνάγκη τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον θὰ χαρακτηρισθῆ μὲ αὐτὸ τὴν παρουσιάσῃ κακὴν ιδιότητα, ἐλάττωμα, τὸ ὁποῖον ἀμέσως τὴν προσπίπτῃ, ἀλλὰ πρωτίστως καὶ κυρίως τὸ πρόσωπον αὐτὸ τὴν εἶναι πολὺ δημόσιον, ἐκ τοῦ μικροῦ δὲ ἀριθμοῦ σκωπτικῶν παρωνυμίων ἀποδιδομένων εἰς γυναῖκας συνάγομεν ἐμμέσως χαρακτηριστικὸν δίδαγμα σχετιζόμενον μὲ τὴν θέσιν τῆς γυναι-

κός παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς λαῶ. Καὶ ἄλλην δὲ παρατήρησιν ἐξ ἴσου ἀξιόλογον περὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ποριζόμεθα, ὅταν μελετῶντες τὰ παρωνύμια παρατηρήσωμεν ὅτι ὑπάρχει ὁλόκληρος τάξις παρωνυμίων ἀποδιδομένων ὑπὸ μαθητῶν εἰς διδασκάλους καὶ ἀντιστρόφως ὑπὸ διδασκάλων εἰς μαθητάς.

Ἄλλὰ κατὰ τίνα βάσιν πρέπει νὰ γίνεται ἡ ἐξέτασις; Συνήθως χωρίζουν τὰ παρωνύμια εἰς τάξεις ἀπὸ ἰδιοτήτων τοῦ σώματος ἢ τοῦ πνεύματος, ἀπὸ συνηθειῶν, ἀπὸ ἐπαγγελμάτων, ἀπὸ πράξεων, ἀπὸ συγκρίσεως πρὸς ἄλλα πρόσωπα ἢ πρὸς ζῶα ἢ πρὸς πράγματα, ἀλλ' ὁ χωρισμὸς αὐτὸς εἶναι ἐξωτερικός. Μὲ τοιαύτην βάσιν ὁ Kretschmer ἐχώρισε τὰ παρωνύμια εἰς τὸ σύγγραμμά του περὶ τῆς διαλέκτου τῆς Λέσβου καὶ εἰς τὸ βιβλίον του περὶ τῆς διαλέκτου τῶν νοτίων Σποράδων ὁ Dietrich. Ἄλλὰ νομίζω ὅτι κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν παρωνυμίων πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ γένεσις των, νὰ ζητῆται δηλαδὴ καὶ νὰ ἐξακριβώνεται, ὅσάκις εἶναι τοῦτο δυνατόν, διὰ τίνα λόγον καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν ἐπλάσθη τὸ παρωνύμιον, οὕτω δὲ θὰ προκύψῃ φυσικὴ καὶ ὀρθτὴ ἡ διάκρισις τῶν παρωνυμίων εἰς δύο τάξεις α) εἰς παρωνύμια καθαρῶς σκωπτικά, ὅσα δηλ. ἐδημιούργησεν ἡ παρατήρησις ἰδιότητος κακῆς ἢ ἐπιμέμπτου μὲ σκοπὸν τὴν χλεύην καὶ τὸ σκῶμμα καὶ β) εἰς παρωνύμια διὰ τῶν ὁποίων ἐξαίρεται γνῶρισμα ἀτόμου ἵνα διαστελλεταὶ τὸ ἔχον αὐτὸ ἄτομον ἀπὸ ἄλλα άτομα. Πολλάκις εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξακριβωθῇ ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἐπλάσθη τὸ παρωνύμιον καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ τὰς σχετικὰς ἐργασίας πρέπει νὰ ἀποτελέσουν χωριστὴν τάξιν.

Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐμελέτησα τὰ παρωνύμια τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος Κεφαλληνίας καὶ τὰς παρατηρήσεις μου, τῶν ὁποίων δίδω ἐδῶ μικρὸν ἀπάνθισμα, δημοσιεύω εἰς τὸν 5' τόμον τοῦ Λεξικογραφικοῦ Ἀρχείου, τοῦ ἐκδιδομένου δηλ. ἀπὸ τοῦ 1915 ἐτησίου δημοσιεύματος τοῦ ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς ἐλληνικῆς γλώσσης. Ἐκεῖ καταχωρίζω πλήρη κατάλογον τῶν γνωστῶν Κεφαλληνιακῶν παρωνυμίων, ἐδῶ ἀρκοῦμαι ν' ἀναφέρω χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ Ἡμερολογίου τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος ὀλίγα μόνον σκωπτικά,

ἀπὸ τὰ ὁποῖα διαφωτίζεται ὁ βίος τῆς νήσου καὶ φαίνεται πῶς οἱ Κεφαλλῆνες σκόπτουν καὶ μυκτηρίζουν.

Ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς συζύγου *Ἀγάθης*, ἡ ὁποία ἐξήσκει, φαίνεται, μεγάλην ἐπὶ τοῦ συζύγου της ἐπιβολὴν, ὠνομάσθη ὁ σύζυγος *Ἀγαθος*, ὅπως ἄλλος, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν αὐτὴν μὲ τὸν πρῶτον τύχην, ἀλλὰ τοῦ ὁποίου ἡ σύζυγος ὠνομάζετο *Τζαῖρα*, ἔλαβε τὸ ὄνομα *Τζαῖρας* καὶ ἄλλος *Σαντούτσος* ἀπὸ τῆς συζύγου *Σαντούτσας*. Θρησκώληπτος, τὸν ὁποῖον διέκρινε πολὺς θανμασμὸς πρὸς τὴν ρωσικὴν αὐτοκρατορίαν, ἔλαβε τὸ παρωνύμιον *Ἀγία Ὀνδέσσα* καὶ ἄλλος διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπωνομάσθη *Ρουσίας*. Τὸ ὄνομα τοῦ Οὔγγρου πολιτικοῦ *Ἀνδράσση* ἀπεδόθη εἰς ἀνθρωπον μὲ μεγαλειῶδες παράστημα, εἰς ἄλλον δὲ τὸ ὄνομα τοῦ *Σαλισβουρῆ*. Ἡ συνήθεια πολλῶν νὰ ἐπαναλαμβάνουν ὅταν ὁμιλοῦν εἴτε τὴν αὐτὴν λέξιν εἴτε τὴν αὐτὴν φράσιν δίδει πολλάκις ἀρορμὴν νὰ πλαστοῦν παρωνύμια. Κουρεύς, ὁ ὁποῖος ἔκαμνε πολλὴν χρῆσιν, ὅταν ὠμίλει, τῆς λέξεως *ἀντισηψία* ἐπωνομάσθη *Ἀντισηψίας*, ἄλλος δὲ περίφημος, διότι ἐπανελάμβανε συχνὰ τὴν φράσιν: *ὄς ὑποθέσωμεν ὠνομάσθη ὁ Ἄς ὑποθέσωμεν* καὶ ἄλλος ὁ *Ἀπὸ τούτες τοὶ κουβέντες* καὶ ἄλλος ὁ *Αὐτὸ ἐκατάλαβες* καὶ ἄλλος *Βορδλεης* ἀπὸ τὴν ἰταλικὴν φράσιν *vuol dire*, τὴν ὁποίαν συχνὰ ἀνεμείγνυν εἰς τὸν λόγον του.

Εἶναι γνωστὸν πόσον λάλος θεωρεῖται ἡ *γαλιάνδρα* ἀνθρωπος λοιπὸν τὸν ὁποῖον ἐχαρακτήριζεν ἀκράτητος φλυαρία ἐπωνομάσθη *Γαλιάντρα*. Τὸ κοκκινωπὸν τοῦ προσώπου ἀνθρώπου τινὸς ἐνθύμιζε τὸ γαυρόφαλλον, μὲ τὸ ὁποῖον εὐρέθη ὁμοίότης καὶ ἐπλάσθη τὸ παρωνύμιον *Γαυρόφαλλος*. Θρασυδείλος τις μὲ τὸ ὄνομα Γιάννης ἐπωνομάσθη *Γιάννης τοῦ φωτιάς*, ἄλλος δὲ σκυθρωπὸς καὶ κατηφὴς ἐπωνομάσθη ἀπὸ τοῦ ἀνέμου τοῦ συνοδευομένου συνήθως ἀπὸ τρικυμίαν καὶ θύελλαν *Γραῖγος*. Καθαρίως τις καὶ ἄμεμπτος κατὰ τὴν περιβολὴν ἔλαβε τὸ παρωνύμιον *Τζαντσαμίνης* ἀπὸ τὸ ἄνθος *γιασεμί*, τὸ ὁποῖον ἐν Κεφαλληνίᾳ λέγεται *δζαντσαμίνι*, εἶναι δὲ ἡ βενετικὴ λέξις *zensamin*. *Δζόρτζινας* λέγεται ἡ σφήκα καὶ ὡς παρωνύμιον ἀπεδόθη

ἡ λέξις εἰς ἀνθρώπον διακρινόμενον διὰ τὴν φλυαρίαν του. Εἰς ἄλλον ψυχροῦ χαρακτήρος ἀπεδόθη τὸ παρωνύμιον **Dottorfreddo** ἀπὸ τὰ ἰταλικά **dottor freddo**. Δύο ἀδελφοὶ οἱ ὁποῖοι ἐνεφανίζοντο δημοσίᾳ πάντοτε μαζί ὠνομάσθησαν **Due Foscari** ἀπὸ τὸ γνωστὸν μελόδραμα τοῦ Verdi.

Ὁ πόθος διὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τοῦ ἔλευθέρου βασιλείου εἶχε γίνῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς προστασίας ὑπὸ τῶν Ἀγγλων εἰς πολλοὺς μανία καὶ φανατικὸς ὄρισπιάστης, ὅταν ἠρωτήθη εἰς τὸ δικαστήριον περὶ τοῦ ὀνόματος του, περὶ τῆς καταγωγῆς του κλπ. ἀπήντησε θριαμβευτικῶς εἰς τὸν ἐρωτήσαντα δικαστὴν ὅτι εἶναι Ἑλληὴν ἐκ τοῦ συμβάντος τούτου ἦτο γνωστὸς μὲ τὸ παρωνύμιον **Ἑλληνας**. Ἡ ἀνάμειξις εἰς τὸν λόγον γαλλικῶν λέξεων ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ ἐπονομασθῇ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον εἶχεν αὐτὴν τὴν συνήθειαν, **Ζαφούτρ**.

Καζαμίας. Τὸ παρωνύμιον ἀπεδίδετο εἰς μικροβιβλιопώλην ἀπὸ τὸ κυριώτερον βιβλίον τοῦ ἐμπορίου του, τὸν καζαμίαν.

Κάλκολος, ἀπὸ τὸ ἰταλικὸν **calcolo** = ὑπολογισμός, ἐπωνομάσθη ἀνθρωπος ἀναποφάσιτος, ὅστις ἐφαίνετο ὑπολογίζων καὶ τὰ μηδαμινώτερα, τοκογλύφος δέ τις περίφημος διὰ τὴν ἀπληστίαν του ἦτο γνωστὸς μὲ τὸ παρωνύμιον **Καρχαρίας**.

Κλαιμέντε - Πουτσία. Τὸ μὲν **κλαιμέντε** ἀπὸ τὸ ἰταλικὸν **clemente** παρετυμολογήθη πρὸς τὸ **κλαίω** καὶ συνηθίζεται καὶ ὡς προσηγορικὸν καὶ σημαίνει τὸν μεμψίμοιρον, τὸ δὲ **πουτσία** εἶναι ἡ ἰταλικὴ λέξις **bugia** = ψεῦδος. Τὸ παρωνύμιον ἀπεδόθη εἰς δικαστικὸν κλητῆρα, ὁ ὁποῖος δὲν διακρίνεται διὰ τὴν εὐθύτητα τοῦ χαρακτήρος. Ὁ τίτλος τοῦ **κόντε** ἀπεδόθη πρὸς χλευασμὸν εἰς ἀνθρώπους ταπεινοὺς καὶ ἀσημάντους ἄλλος ὠνομάσθη **Κόντε - πεινάος**, ἄλλος **Κόντε - πίτουρος**, ἄλλος **Κόντε - φασούλης**.

Ἰερεὺς θεωρούμενος ὑπουλος καὶ κρυψίνους ἔφερε τὸ παρωνύμιον **Λάου - λάου** ἀπὸ τὸ ὁμώνυμον ἐπίρρημα, τὸ ὁποῖον σημαίνει σιγά, ὑπούλως. Μεγαλομανὴς νέος ἐπωνομάσθη **Μακίβερ** ἀπὸ τοῦ ὀνόματος Ἀγγλου ἐφοπλιστοῦ,

ἔμπορος δὲ ἀγράμματος, ὅστις μετὰ ὀλιγοήμερον διαμονὴν ἐν Παρισίοις ἐπέστρεψεν εἰς τὴν γενέτειραν καὶ ἔκαμνε χρῆσιν τῆς λέξεως **μουσιού** ἀποτεϊνόμενος πρὸς τοὺς χωρικοὺς πελάτας του, ἐπωνομάσθη **Μουσιού**.

Τὸ **μπαόρδα** = πολὺ καὶ καλὸ φραγητόν, ἀπὸ τὸ ἰταλικὸν **bagordo** = κραιπάλη, ἔδωκε τὸ παρωνύμιον **Μπαόρδας**, μὲ τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη γνωστὸς γαστρίμαργος. Εἰς δύο ἑξαδέλφους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὸ αὐτὸ βαπτιστικὸν καὶ οἰκογενειακὸν ὄνομα ἀπεδόθησαν τὰ παρωνύμια **Μπέλος** καὶ **Μπροῦτος** ἀπὸ τὰ ἰταλικά **bello** = ὠραῖος καὶ **brutto** = ἄσχημος.

Ἄνθρωπος ἄσημος ἐπωνομάσθη **Μπιομπὸς** ἀπὸ τὸ παιδικὸν ἄθυρμα **μπιομπόν** ἢ λέξις σημαίνει καὶ μηδαμινὸν καὶ ἄνευ ἀξίας πρᾶγμα, διότι τὰ παιδικὰ αὐτὰ ἀθύσματα ἦσαν μικρᾶς ἀξίας. Εὐνήθης τις προκοιθήρας, ὁ ὁποῖος ἀπετύγχανεν εἰς τὰς περὶ γάμου ἐνεργείας του, συνήθιζε νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὰς λέξεις **νά χα - νάχα** δηλ. **νά εἶχα - νά εἶχα** (κωπέλλα)· τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ του ἀποδοθῇ τὸ παρωνύμιον **Νάχα - νάχας**.

Χαρτοπαίκτης, ὁ ὁποῖος ἐπιστεύετο ὅτι ἐχάρατε μὲ τοὺς ὄνυχας τὰ παιγνιόχαρτα διὰ νὰ του εἶναι εὐδιάγνωστα, ἐπωνομάσθη **Νύχης**.

Πρὸς ποντικὸν παρωμοιώθη ἱερεὺς ἀτολμὸς καὶ κρυφίλους καὶ ἦτο γνωστὸς μὲ τὸ παρωνύμιον ὁ **Παπᾶ - ποντικός**.

Ἄνθρωπος πανοῦργος καὶ μοχθηρὸς ἐχαρκτηρίσθη μὲ τὸ παρωνύμιον **Πιλᾶτος**, ἄλλος δὲ περίφημος διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν ἐπωνομάσθη **Re-dei-nuboli**, βασιλεὺς δηλ. τῶν νεφῶν.

Μέσα εἰς κυλίνδρους ἐπιμήκεις ἐπωλεῖτο εἰς παλαιότερους χρόνους τὸ πιπέρι καὶ οἱ κύλινδροι αὐτοὶ ἐλέγοντο **φουσέκια**· **Φουσέκης** λοιπὸν ὠνομάσθη ἄνθρωπος ὑψηλὸς καὶ ἰσχνός, ἄλλος δὲ περίφημος κολυμβητῆς παρωμοιώθη πρὸς τὸ γνωστὸν θαλάσσιον ζῷον τὴν **φώκιαν** καὶ ὠνομάσθη **Φώκίας**, καὶ ἄλλος διὰ τὸ ἰδιόρρυθμον τοῦ βαδίσματος ἦτο γνωστὸς μὲ τὸ παρωνύμιον ὁ **Χορεύοντας πόλκα**.